

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Des. Erasmi Familiarium colloquiorum opus

Erasmus, Desiderius

[Heidelberg], [ca. 1615]

Des. Erasmi Roterodami de Vtilitate Colloquiorum ad Lectorem

[urn:nbn:de:bsz:31-109179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109179)

DES. ERASMVVS ROTERO-
DAMVS DE VTILITATE COL-
loquiorum ad Lectorem.

AD Eò nunc in omnes & in omnia per univer-
sum orbem grassatur comitata Furiis ñ dia-
colli, ut tutum non sit ullum emittere librum, nisi
satellitio munitum. Quàquam quid satis esse tutum
possit adversus sycophantæ morsum, qui velut aspis
ad vocem incantantis ita ad omnem purgationem,
quàmvis iustissimam, obturat aures? Prima pars
huius operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate
cuiusdam erat edita. Quam cum ingenti applausu
viderem exceptam à studiosis, abusus sum affectu
vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem
nec medici semper egrotis ministrant saluberrima,
sed illis nonnihil concedunt ob hoc ipsum, quod ve-
hementer appetant. Idem mihi visum est, hoc ge-
nus illecebris inescare teneram ætatem, quæ incun-
dis facilius ducitur, quàm seriis aut exactis. Ita-
que quo editum erat repurgavi, deinde adieci, quæ
moribus etiam formandis conducere, veluti ir-
repens in animos adolescentum, quos rectè scripsit
Aristoteles in idoneos auditores Ethicæ philosophiæ,
duntaxat eius, quæ seriis præceptis traditur. Quòd
si quis clames, indecorum homini seni sic puerili-
ter ludere, nihil moror, quàm pueriliter, modò utili-
ter. Et si laudantur literatores ætate profecti, qui
pueritiæ crustulis blandiuntur, elementa velint
ut discere prima: mihi non arbitror vitio verti de-
bere, quòd simili studio inventutem illecto, vel ad e-

Ccc + legan-

legantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde quod bona prudentia pars est, nosse stultas vulgi cupiditates & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quàm experientiâ, stultorum magistrâ. Multis amara sunt Grammatices precepta. Aristotelis Ethica non est apta pueris. Theologia Scoti minus, ne viris quidem admodum utilis, ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus inesse teneris animis. Et haud scio an quicquam discitur felicius, quàm quod ludendo discitur. Est hoc nimirum sanctissimum fallendi genus, per imposturam dare beneficium. Laudantur enim medici, qui sic fallunt egrotos. Et tamen si nihil aliud hic quam nugatus fuisssem, videbantur laturi nunc, quoniam præter linguae politiam inspersi quaedam, quæ mentem instruant ad religionem, calumniantur, ac perinde, quasi dogmata Christianæ professionis hic seriò pronuncientur, ita syllabas etiam ad virum excutunt. Id quàm faciant iniquè, magis erit perspicuum, ubi declarâro colloquiorû aliquot non vulgarem utilitatem. Vt enim omittam tot serias sententias mediis iocis admixtas, tot fabulas, tot historias, tot rerum naturas dignas cognitu: In colloquio de visendo loca sacra, cohibetur superstitiosus & immodicus quorundam affectus, qui summam pietatem esse ducunt, vidisse Hierosolimam, & huc per tanta terrarum marisq; spacia currunt senes Episcopi, relicto gregè, qui curandus erat: huc viri principes, relicta familiâ ac ditione: huc mariti,

riti, relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitia necessarius erat custos: huc adollescentes ac feminae, non sine gravi discrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam, & interim superstitioni, inconstantia, stultitia, temeritati praequitur religionis titulus, ac desertor suorum, contra doctrinam Pauli, sanctimoniam laudem auferri: ac sibi quoque pietatis omnes numeros explese videtur. Paul. 1. Timoth. 2. intrepide pronunciat: Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem abnegavit, & est infideli deterior. Atqui hic paulus loqui videtur de viduis, quae liberos atque nepotes negligunt, idque pretextu religionis, dum sese mancipent obsequio Ecclesiae. Quid dicturus de maritis, qui destitutis teneris liberis, uxore inuenculâ, idq; in re tenui proficiscuntur Hierosolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens, ut metuenda sit invidia: nec tam vetus quin nepotes supersint, quos damni magnitudo non sinit oblivisci rei gesta. Vir quidam prepotens decreverat ante mortem invisere Hierosolymam, pio quidem animo, sed parum felici consilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam, tutelamq; commisit Archiepiscopo, seu parenti. Vbi rumor allatus est, hominem in ea peregrinatione perisse. Archiepiscopus pro parente gessit praedonem, occupavit possessiones omnes defuncti: denique &

C c o 5 arcem

arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit: & ne superesset ultior atrocissimi facti, gravida confossa simul cum fœtu periit. Nonne piū erat, tali viro dissuadere periculosam, & non necessariam profectionem. Huius generis quā multa reperiantur exempla, ceteris æstimādum relinquo. Ne quid interim dicam de sumtibus, quos, ut fateamur non omninō perire, tamen nemo prudens non fatebitur in usus longē meliores expendi potuisse. Quod autem ad religionem attinet, D. Hieronymus laudat Hilarionem, quod cum esset Palestinus & in Palestina viveret, tamē semel duntaxat viserit Hierosolymam, ob loci viciniam, ne videretur contemnere loca sacra. Si merito laudatus est Hilarion, quod abstinuit ab Hierosolyma, tam vicinus, ne Deum angusto loco claudere videretur: semel tantum adierit, ob loci propinquitatem, ne quos offenderet: quid dicendum de his, qui ex Anglia & Scotia, tantis impendiis, per tot discrimina petunt Hierosolymam, præsertim domi relictis charissimis, quibus iuxta doctrinam Apostoli debent perpetuam curam? Clamat sanctus Hieronymus: Non magnum est Hierosolymis fuisse, sed bene vixisse magnum est. Et tamen etate Hieronymi probabile est, evidentiora vestigia veterum monumentorum extitisse, quā nunc extant. De votis disputationem aliis relinquo, tantū hoc agit colloquium, ne quis temerē talia vota suscipiat: id esse verum declarant hæc mea verba: Præsertim quum domi haberem uxorem, integra adhuc etate, liberos &

beros & familiam, quæ pendebat ex me, & operâ
meâ quotidianâ alebatur. & cetera, quæ sequuntur.
De votis igitur susceptis nihil dicam, nisi quod si
summus essem pontifex, non admodum gravatè re-
laxarem obstrictos. In suscipiendis, quemadmodum
fateor fieri posse, ut aliquis cum fructu pietatis eat.
Hierosolymam: ita nō dubitarem, multis, ex rerum
circumstantiis, dare consilium, ut eas impensas tem-
pus & operam insumerent in alia, quæ propius con-
ducunt ad veram pietatem. Hæc arbitror esse pia,
eoz, consideratâ multorum vel levitate, vel igno-
rantia, vel superstitione, visum est super ea re mo-
nere inventutem: neq, video, quos offendere debeat
hæc admonitio, nisi fortè quosdam istos, quibus cha-
rior est questus, quam pietas.

Nec illic damno pontificias indulgentias, aut di-
plomata, sed taxo nugacissimum nugatorem, qui ne
cogitans quidem de corrigenda vita, totam spem
collocarit in condonationibus humanis. Hic si quis
mihi consideret, quanta iactura pietatis nata sit in-
ter mortales, partim eorum vitio, qui prostituunt
pontificias indulgentias, partim eorum culpâ, qui
illas secus quàm oportet accipiunt, fatebitur operæ
pretium, inventutem super hac re commonitam es-
se. Verùm hoc modo parum consultum est commis-
sionariis? Audi o bone, si viri boni sunt, gaudebunt
esse monitos simplices: sin potior est illis questus
quàm pietas, valeant.

In colloquio de captandis sacerdotiis, taxo eos,
qui Romam cursitant, venanturq, sacerdotia, cre-
bro

brò gravi iacturâ tum morum, tum pecunie: eog³
deduco sermonem, ut sacerdos pro concubina le-
ctioe bonorum authorum semet oblectet.

In militis confessione, taxo facinora militum, &
impiam militum confessionem, ut adolescentes ab
eiusmodi moribus abhorreant.

In monitis pedagogicis doceo puerum verecun-
diam, ac mores etati decoros.

In pietate puerili, nonne piis preceptis imbuo
puerilem animum ad studium pietatis? Nam quod
quidam arrodebant de confessione, mera fuit ca-
lumnia, cui iam pridem respondi. Doceo confes-
sionem esse suscipiendam, perinde quasi nobis esset in-
stituta a Christo. Ceterum an id sit factum, nec re-
fellere est animus nec adseverare, quod nec mihi
satis persuasum est, nec aliis probare possim. Quod
autem admoneo de genere vite serîo deligendo, de-
que seligendo sacerdote, cui committas arcana tua,
iudicabam adolescentibus esse necessarium: nec
video cur me debeat pœnitere. At sic erunt pau-
ciores monachi & sacerdotes? Fortassis erunt,
sed meliores. Idem probabit quisquis verè mona-
chus est. Porro qui venantur profelytos vel ad præ-
dam vel ad superstitionem, dignissimi sunt, qui
omnibus omnium scriptis traducantur, quò resi-
piscant.

In convivio profano non damno constitutiones
ecclesie de ieiuniis, ac delectu ciborum, sed indico
superstitionem quorundam, qui his plus tribuunt,
quàm oportet, negligentes eorum, quæ magis fa-
ciunt

ciunt ad pietatem, damnóque eorum crudelitatem, qui hæc exigant ab his, à quibus ecclesia mens non exigit: item eorum præposteram sanctimoniam, qui ex huiusmodi rebus contemnunt proximum. Hic si quis reputet quanta vera pietatis lues hinc nata sit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem esse magis necessariam: sed hac de re copiosius alias respondebimus.

In convivio religioso quum omnes faciam alienos à sacris, omnes coniugatos satis doceo, quale debeat esse convivium omnium Christianorum. Ad quam formam si sacerdotes quidam & monachi conferant sua convivia, intelligent quantum absint ab ea perfectione, qua conveniebat illos laicis antecellere.

In apotheosi doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui suis vigiliis benè meriti sunt de liberalibus studiis.

Sunt inepti, quibus colloquium proci & puellæ videatur lascivum, quum nihil fingi possit castius. Si res honesta est matrimonium, & procum agere honestum est. Atqui utinam omnes proci tales essent, qualem hic fingo, nec aliis colloquiis coirent matrimonia! Quid facias istis ingenuis tetricis, & ab omnibus gratis alienis, quibus impudicum videtur, quicquid amicum est ac festivum? Hæc puella negat proco discessuro osculum, quò totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgò non dant puellæ procis: Deinde non vident quam multa philosophica sint inpersa iocis de non
præci-

precipitando coniugio, de delectu non solum corporum, sed multò magis animorum, de firmitate coniugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de castè colendo matrimonio, de sanctè educandis liberis: postremò puella comprecatur Christum, ut illius auspiciis sit felix connubium. An hæc non convenit scire iuvenes? Et qui hanc lectiorem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plantum & facetias Pogii. Præclara iudicia!

In virgine Misogamo detestor eos, qui adolescentes aut puellas in vitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate, vel superstitione, persuadentes eis nō esse spem salutis extra monasteria. Nisi talibus piscatoriis plenus est mundus, nisi innumera felicissima ingenia per istos infelicissimè sepeliuntur ac defodiuntur viva, que fuissent electa vasa Domini, si iudicio sumpsissent institutum nature congruens, non rectè admonui: at si quando cogar in hoc argumento proferre quod sentio, sic depingam, & plagiariorum illos, & ipsius mali magnitudinem, ut nullus non fassurus sit, me non sine causa hæc monuisse: quanquam civiliter id quidem à me factum est, ne malis daretur ansa delinquendi. In proximo colloquio non induco virginem, que professa mutavit institutum, sed que ante peractam professionem redierit ad parentes, quos habebat optimos.

In Memphisigamo quàm multa sunt philosophica,

de

de celandis maritorum vitis, de non interrompenda coniugum benevolentia, de sarcien-
dis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequiis erga
maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles,
& Xenophon, nisi quod hic persone vitam quandam
addunt orationi.

In colloquio militis & Carthusiani, simul depingo
& insaniam iuvenum, qui procurrunt ad bellum:
& pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amo-
re non potest non esse tristis & inane.

In Pseudocheo depingo quorundam ingenia, qui
nati sunt ad mentiendum, quo quidem hominum
genere nihil execrabilius, utinam esset rarius.

In colloquio adolescentis & scorti, nonne & lu-
panaria facio casta? Quid autem dici potuit effica-
cius, vel ad inferendam adolescentum animis pudici-
tie curam, vel ad revocandas ab instituto, non
minus erummo quam turpi, puellas ad questum
expositas? Unica vox commovit quosdam, quod
impudica puella blandiens adolescenti, vocat illum
suam mentulam, quum hoc apud nos vulgatissi-
num sit, etiam honestis matronis. Hoc qui ferre non
potest, pro mea mentula scribat mea voluptas, aut se
quid aliud mavult.

In convivio poetico doceo, cuiusmodi debeat
esse convivium inter studiosos, parum, sed festi-
vum & hilare, conditum literatis fabulis sine ri-
xis, sine obtreclatione, sine turpilogio. In inqui-
sitione doceo, summam Catholicae professionis,
idque aliquantò vividius ac liquidius, quam do-
cent

cent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gersonem, quem interim honoris causa nomen. Ideò porrò fingo personam Lutherani, quò facilius redeant in concordiam, inter quos de precipuis articulis orthodoxæ professionis convenit, etiam si reliquam inquisitionis partem non addidi, propter hæc exulceratissima tempora.

In senili colloquio, quàm multa velut in speculo exhibentur, quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam? Hec præstat adolescentes ex festivis colloquiis, quàm experimentis discere. Socrates philosophiam è coelo deduxit in terras: ego philosophiam etiam in lusus, confabulationes, & compotationes deduxi. Oportet enim & ludicra Christianorum sapere philosophiam.

In Prochoplusius quàm multa sunt, ad quæ pastores rustici, rudes & indocti, nihilq; minus quam pastores possint suam vitam corrigere? Prætereaq; ad tollendam stultam gloriam vestium, rursus ad coercendam illorum insaniam, qui monachorum cultum execrantur, quasi per se mala sit vestis. Et obiter describitur forma, quales esse debeant monachi, qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales sunt, quales hic describo.

In erudita puella, simul & Paule, Eustochii, Marcellæ, vetus exemplum renovo: quæ cum integritate morum coniunxerunt studium literarum: & monachos Abbatesq; sacrorum studiorum osorus, luxui, otio, venationibus aleaq; deditos puellæ coniugata

ingata exemplo extimulo ad aliud studiorum genus. ipsis magis congruens.

In spectro detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere, fingentes apparitiones demonum, & animarum, vocesq; divinas. Quantam verò pestem hæ præstigiæ invexerunt pietati Christianæ? Quoniam autem rudis ac simplex ætas, huiusmodi fraudibus potissimum est obnoxia, visum est exemplo non inamæno depingere modum imposturæ. Sic impositum fuit Celestino pontifici Romano. Sic Bernæ delusus invenis à monachis. Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

Nec minima pars humanarum calamitatum, est Alcumistica, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit: adeò morbus hic adlubescit, si quem corripuerit. Huic affinis est magia, eodem nomine, sed cognomine blandiens naturalis.

Similes imposturas taxo in Hippoplano, & Prochologia, rursus in convivio fabuloso. Ex his si nihil aliud discerēt pueri, quàm latine loqui, quàm plus laudis mea meretur industria, qui per lusam ac voluptatem id facio, quàm illorum, qui misere inventuti Mammethreptos, Brachilogos, Catholicontas, & significandi modos obtrudebant.

In puerpera, præter rerum naturalium cognitionem, quàm multa sunt moralia de cura matrum erga liberos, primum infantes, mox maiores.

In peregrinatione religionis ergò, taxo istos qui
D d d per

per tumultum eiecerunt omnes imagines è templis: rursus eos qui insaniunt in peregrinationes, quæ suscipiuntur prætextu religionis, unde iam & sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, seq³ fratres vocant, & in die palmarum seriò rem agunt ridiculam, sine trahentes asinum, ipsi non multum differentes ab asino ligneo, quem trahunt. Idmitati sunt, qui compostellam adierunt. Dentur hæc sanè, dentur affectibus hominum: at non ferendum quod hinc sibi vendicant pietatem. Notantur & ii, qui reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quàm oportet, qui quæstum ex his sordidè faciunt.

In funere, quoniam mors arguere solet Christianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diversum mortis genus, velut imagine vivâ ponens ob oculos dissimilem excessum eorum, qui fidunt rebus commentitiis, & qui spem salutis fixerunt in misericordia Domini: obiter taxans divitum stultissimam ambitionem, qui luxum ac superbiam suam & ultra mortem proferunt, quam mors salutem debebat auferre: simul eorum perstringens virium, qui sui compendii gratiâ, stultitiâ locupletum abutuntur, quam ipsi potissimum debebat corrigere. Quis enim audebit libere monere potentes ac divites, si monachi, qui se profitentur mundo mortuos palantur illorum vitis? Si nulli tales sunt, quales descripsi, tamen ostensum est exemplum, quod oportet vitari: si vulgo referuntur longè his, quæ

que proposuimus, execrabiliora: qui sunt aequi,
meam agnoscant civilitatem, suumq; vitium cor-
rigant, & si vitio vacant ipsi, alios peccantes, vel
emendent, vel coërceant. Nullum ordinem per-
strinximus, nisi fortè totum Christianismum infam-
mat, qui quicquam monendi gratiâ dixerit in cor-
ruptos Christianorum mores. Quos tantopore mo-
vet honos ordinis, eos imprimis compescere debebāt
qui palam factis suis debonestant ordinem. Nunc
quum illos ut germanos sodales agnoscant, foveant
ac tueantur: quâ fronte causantur à bene monente
lædi existimationem ordinis. Quamquam que ra-
tio dicat, sic habendam huius aut illius humane so-
dalitatis rationem, ut publicam Christianorum
utilitatem negligas?

In differentia verborum ac rerum, taxo prepo-
stera quorundam iudicia.

In convivio vario commonstro rem civilitati con-
gruam.

In Charonte detestor bellum inter Christianos.

In synodo grammaticorum rideo studium cuius-
dam Carthusiani, suo iudicio doctissimi: qui quum
in Græcis literas soleat stultissimè debacchari,
nunc libro suo indiderit Græcum titulum, sed ridi-
culè anticomaritas dicens, quos appellare poterat
antimarianos, vel antidicomarianos.

In Cyclope taxo quosdam, qui evangelium semper
habent in ore, quum in vita nihil sit evangelicum.

In coniugio impari pono ob oculos vulgi stultitiã,
qui in sponsalibus supputant dotis modum, nec ad

Ddd 2 ratio

rationem vocant sponſi ſcabiem, leprâ deterio-
rem. Atq; id hodie fit tam paſſim, ut nemo miretur, quum
nihil ſit in liberos crudelius.

In ementita nobilitate depingo genus hominum,
qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non
licere, quæ præcipua peſtis eſt Germania.

In Senatu traducturus eram vitia quædam mu-
lierum, ſed civiliter, ne quis expectet tale quippiam,
quale habet Iuvenal.

Verum hoc agenti, obortus eſt quidam ὀπτις
ἀνὴρ, lupus, ut aiunt, in fabula. Reliqua ferè
comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illibera-
lem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire.
Quapropter omnibus ordinibus, & privatim &
publicè rectius conſultum fuerit, ſi de poſitâ quidvis
calumniandi rabie, candidis animis amplectamur
omnes, quicquid pio ſtudio in publicam utilitatem
adfertur. Aliis aliæ ſunt dotes, & alios alia capiunt,
milleq; modis homines trahuntur ad pietatem.
Laudatum eſt Iuveni ſtudio, qui ſacram Evan-
geliorû hiftoriam carmine prodidit. Nec ſuâ laude
fraudatus eſt Arator, qui idẽ fecit in Acta Apoſtolo-
rû. Adverſus hæreticos tubã intendit Hilarius: ar-
gutatur Auguſtinus: Hieronymus dialogis pugnat:
Prudentius vario metri genere dimicat. Thomas &
Scotus dialectices ac Philoſophiæ præſidiis pugnant.
Simile ſtudio omnium, ſed diſſimilis ſingulorum
ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum
eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hiſpan.
quò dociliores veniant ad Ariſt. Multum enim pro-
movet,

movit, qui gustum dedit. Atqui hic libellus si teneræ
 pubi prælegatur, tradet illos ad multas disciplinas
 magis habiles, ad poëticen, ad rhetoricen, ad physi-
 cen, ad ethicen, demum ad ea quæ sunt pietatis Chri-
 stianæ. Stulti personam suscepi, factus ipse mearum
 rerum Encomiastes: sed huc me compulit, partim
 quorundam improbitas, nihil non calumniantium,
 partim Christianæ iuventutis utilitas, in quam
 oportet omnes omnibus studiis incumbere. Hæc ita
 cum habeant, omnibusq; qui literas didicerunt, per-
 spicua sint: est tamen quoddam hominum genus
 mire bluteon, deputatos appellant Galli: opinor, quod
 male putati sint, aut certe plus satis putati, qui sic
 pronuntiant de meis colloquiis. Opus esse fugiendum,
 præsertim monachis, quos illi religiosos appellant,
 & adolescentibus, eo quod ieiunia & abstinentie
 Ecclesiæ parvi penderentur. B. Virginis & sanctorum
 pro ludibrio haberentur suffragia: virginitas, si con-
 iugio conferatur, nullius esse, aut parvi momenti:
 religionis etiam dissuaderetur omnibus ingressus,
 quodq; in eo arduæ difficilesq; theologiæ quæstiones,
 grammaticulis proponantur, contra statuta per ma-
 gistros in artibus iurata. Agnoscis, mi lector, Atticam
 eloquentiam: ut ad postremum primo loco respon-
 deam, quid artium magistri proponant grammaticu-
 lis, nescio: quæ tractantur in colloquiis de symbolo, de
 missa, de ieiuniis, de votis, de confessione, nihil ha-
 bent theologicæ difficultatis, sed eius generis sunt,
 ut non oporteat ea quenquam nescire. Et si pueris
 præleguntur epistolæ Pauli, quid periculi est, si gu-

Ddd 3 sus

stus quidam illis praebeatur theologicæ disputationis. Ad hæc cum non ignorent, pueris sophisticæ cæditatis perplexas de personis divinis statim questiones summæ difficultatis proponi, ne dicam otiose subtilitatis, cur nolunt pueros hoc discere, quod ad communem vitam pertinet? Iam si putant nihil referre, quid sub qua persona dicatur, intelligunt, opinor, quam multa comperiatur in Evangelicis & Apostolicis literis, quæ secundum hanc legem manifestam habent blasphemiam. Multis locis approbo ieiunium, nusquam damno. Qui secus adseverat, eum declarabo impudentissimè mentiri. Sed in pietate puerili inquirunt, leguntur hæc verba: Cum ieiunio mihi nihil est negotii. Finge hæc verba dici sub persona militis aut temulenti, num protinus Erasmus damnat ieiunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adolescente nondum adulto quam etatem lex non obstringit ad ieiunandum. Et tamen is adolescens præparat se ad iusta ieiunia. Sic enim subiicit: sed tamen si sensero opus, prandio cænoq; parcius, quò me præbeam alicuiorem studis pietatis per diem festum. Abstinētias verò quam damnam, declarant hæc verba quæ sunt, in cōvivio profano: in plerisq; non res, sed animus discernit nos à Iudeis. Illi manum abstinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis: nos cum intelligamus omnia munda esse munda, tamē carni lascivienti, velut equo ferociēti, pabulum subducimus, quò magis sit audiens dicto spiritui. Nonnunquam immoderatum suaviū rerū usum abstinentiæ molestia castigamus. Paulo post reddis rationem, quare Ecclesia interdixerit esum quorū-
dans

dam ciborum. Omnibus, inquit, conducet. Nam tenuibus cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepas, porrumq; arrodere, mediocres detrahent nonnihil quotidianis obsoniis: quod si quid divites deliciantur hac occasione, sua gula imputent, non incusent ecclesie constitutionem. Mox loquor his similia. Rursus aliquantò post: Scio medicis magnoperè damnatum esse piscium esum: sed secus visum est maioribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. Inibi protinus doceo, hic vitandum etiam offendiculum infirmorum. Equè falsum est in colloquiis irrideri suffragia beate Virginis & aliorum sanctorum: sed illas irrideo, qui petunt à Sanctis, quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animo petunt à certis divis, quasi hoc aut illud, hic, aut ille citius velit aut possit præstare, quàm alius, aut quàm ipse Christus. Immo in puerili pietate sic loquitur puer: Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divis aliquot. Et aliquantò post: Rursus tribus verbis saluto Iesum, ac divos divasq; omnes, sed nominatim Virginem matrem, tum eos, quos habeo mihi peculiare: & infra commemorat nominatim, quos divos salutes quotidie. Mirum verò si procius amans laudat, nuptias dicitq; castum coniugium non multum abesse à laude virginitatis, cum August. Patriarcharum polygiam anteponat nostro cœlibatui. Quod obiciunt de ingressu religionis, quàm sit manifeste vanitatis, declarant mea verba in virgine Misogamo. Sic enim loquitur virgo: damnas igitur hoc totum vitæ institutum? Respondet invenis: Nequaquã, verum quemadmodum nemini suadere velim, ut quæ se in

Ddd 4 hoc

in hoc vita genus coniecerit, luctetur emergere: ita
 nō dubitem hortari puellas omneis præsertim indo-
 lis generosæ, ne se temerè eò præcipitent, unde post
 sese non possint explicare. Hæc est illius colloquii
 conclusio, ut cunq; certatum est argumentis. Obsecro,
 an hoc est omnibus dissuadere ingressum religionis?
 Non damnatur ingressus, sed præcepta temeritas
 damnatur. Hæc igitur malitiose detorquent ad ca-
 lumniam. At non perpendunt, quàm multa illic di-
scunt grammaticuli, quæ pugnant cum decretis Lu-
theranorum. In puerili pietate traditur ratio bene
 & utiliter audiendi Missam. Docetur ratio bene
 & efficaciter consistendi. Admonetur puer, ut ante-
 quam sumat Eucharistiam, confessione purget ani-
 mum. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta
 sunt usu populi Christiani, quum tamen in sacris li-
 teris non habeantur, hætenus esse conservanda, ne
 cui simus offendiculo. In prophano convivio do-
 centur magis obtemperandum Pontificum constitu-
 tionibus, quàm medicorum consiliis: tantum admo-
 nentur, in necessitate cessare vigorem constitutio-
 nis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat
 quispiam benignitatem in monachorum collegia,
 modo detur ad usum, non ad luxum, & potissimum
 detur religionis disciplinam observantibus. De con-
 stitutionibus humanis hæc pronuntiantur in collo-
 quio ἡγοοῦσα. Pugnet qui volent, ego censeo leges
 maiorum reverenter suscipiendas & observandas
 religiose, velut à Deo profectas: nec esse tutum, nec
 esse piū de potestate publica sinistra concipere aut
 ferere

serere suspicionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est ferre, quam seditiose reluctari. Huiusmodi permulta grammaticuli discunt ex meis colloquiis, quibus sic obmurmurant isti. Sed indecorum est Theologum iocari? saltem hoc mihi concedant apud pueros quod ipsi permittunt sibi viri apud viros in vespertiis, ut vocant, rem insulsam in sulso vocabulo. Insulas calumnias, quas in Hispanis obiecere quidam, ostendi mera esse somnia hominum nec sobriorum, nec latine scientium. Nec minus indoctum est, quod quidam pronunciavit hereticè dictum, quod in symbolo pater dicitur simpliciter author omnium. Verùm is deceptus inscuriâ latini sermonis, existimat authorem nihil aliud, quam creatorem aut fabricatorem significare. Atqui si consulat eos qui callent elegantiam Romani sermonis si evolvat Hilarium, aliosque vetustos authores, comperiet, auctoritatem accipi pro eo, quod Scholastici vocant rationem perfectissimam principii, eoque patri peculiariter tribuunt, & authoris nomine sæpè designant patrem, cum personas inter se conferunt. An pater rectè dicatur causa filii, nihil mea refert: quum nunquam // eo verbo sim abusus, nisi quod illud est verissimum, // nos de Deo non posse loqui, nisi verbis impropriis: // nec magis proprium verbum est fons aut principium, aut origo, quam causa. Jam hinc mihi perpende, Lector, quales sint interdum, qui suis sententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius, quam reprehendere, quod non intelligas. At ista

D d d s quidvis

quidvis calumniādi febris, quid aliud gignit, quam amarulentiam ac dissidia? Quin potius aliena candidē interpretemur, nec statim nostra pro oraculis haberi velimus, nec eorum iudicia pro oraculis ducamus, qui quod legunt, non intelligunt. Vbi in consilio est odium, ibi cecum est iudicium. Pacificator universorum spiritus, qui suis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordēs & unanimes in sana doctrina, sanctisq; moribus, quo contingat, pariter ad cœlestis Hierosolyma, quæ nescit ulla dissidia, consortium pervenire, Amen. Anno 1526. 12. Calend. Junias Basileæ.

DE S. ERA S. ROTERO-
dami Vita.

Desiderius Erasmus Roterodamus natus est, ad 5. Cal. Novemb. Anno Christi 1465. Roterodami Hollandiæ inferioris Germaniæ, quā olim Battavi incoluerunt. Trajecti primū in templo Cantor fuit, postea Daventriam venit, ubi præceptore usus est Alexandro Hegio Westphalo, qui cum Rudolpho Agricola, recenter ex Italia reverso, amicitiam contraxerat, & ab eodē Græcē docebatur. Orbatus paulō post utroq; parente, in Cœnobium Canonicorum, quos Latīna interpretatione addita, Regulares appellāt, tutoris improbitate, ex Daventriensi schola detrusus est: ubi Guilielmum Hermannum Goudensem, juvenem diligentissimum in literis sodalē aliquot annos habuit. Audita nominis ejus

Vid. Dominic. Baudij Epist. Centur. 2. Epist. 2. ubi in alia refert Erasmus a parentib; vocatū ē Gerharden. Gerharden.